

ANONİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN ŞİRKETİN SOSYAL SİGORTA BORÇLARINDAN SORUMLULUĞU

Zehra AYAN*

Anonim Şirket yönetim kurulu üyelerinin Şirketin sosyal sigorta borçlarından sorumluluğu konusu, sırasıyla Şirketler hukukunda sorumluluk, anonim Şirket yönetim kurulu üyelerinin genel olarak kamu borçlarından sorumluluğu ve 506 sayılı Yasa gereğince sigorta borçlarından sorumluluğu olmak üzere üç baŐlık halinde incelenecektir.

I- ŞİRKETLER HUKUKUNDA SORUMLULUK

Genellikle borç ve sorumluluk kelimeleri aynı anlamda kullanılmakta olup, bu durum özellikle Şirketler hukuku açısından kargaŐaya neden olmaktadır.¹ Bundan dolayı öncelikle borç ve sorumluluk kavramları üzerinde genel olarak durulacak, daha sonra ise Şirketler hukukunda sorumluluk kavramı anlatılacaktır.

1- BORÇ VE SORUMLULUK KAVRAMLARI

Borç, borçlunun alacaklıya borçlanmış olduğu edimi yerine getirme yükümlülüğüdür.² Sorumluluk ise, borcun müeyyidesi olup, gerçek ve teknik anlamda sorumluluk,³ edimini yerine getirmeyen

* Yargıtay 21. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi

¹ Rıza AYHAN: Limited Şirketlerde Ortakların Sorumluluğu (İstanbul, 1992), 51.

² Necip KOCAYUSUFPAŞAOĞLU: Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Hükümler, 1. Fasikül (İstanbul, 1978), 29; A. Naim İNAN: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler (Ankara, 1984), 46.

³ Sorumluluk kavramının diğer anlamları için bkz. Fikret EREN: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (İstanbul, 2003), 86 vd.

borçlunun malvarlığına, alacaklının devlet organları aracılığıyla elkoya-bilmesini ifade eder.⁴

Modern hukukta, borçlu esas itibariyle “malvarlığı” ile sorumludur. Genel kural, borç ve sorumluluğun birlikte söz konusu olmasıdır. Borcun yerine getirilmesi, hiçbir zaman, sadece borçlunun iradesine ve iyi niyetine bırakılmamıştır.⁵ Borçlu, borçlanmış olduğu edimi kendi iradesi ile yerine getirmez ise, alacaklı, İİK hükümlerine göre devlet organları aracılığıyla borçlunun mallarına el koyarak alacağını elde eder.⁶

2- ŞİRKETLER HUKUKUNDA SORUMLULUK

Şirketler, üçüncü kişilere karşı malvarlıklarıyla sorumludurlar. Esasen, günümüzde, bütün gerçek ve tüzel kişiler, malvarlıkları ile sorumludurlar. Şirket borçlarından dolayı ortakların üçüncü kişilere karşı ne şekilde sorumlu olacakları hususu dikkate alınarak, şirketlerin sorumluluk açısından tasnifi yapılır.⁷

Şirket ortaklarının şirket borçlarından dolayı üçüncü kişilere karşı, sınırlı-sınırsız, doğrudan doğruya (birinci derecede)-dolayısıyla (ikinci derecede) ve adi-müteselsil borçlu sıfatıyla sorumlulukları söz konusu olmaktadır.⁸

A- Sınırlı-Sınırsız Sorumluluk

Kural olarak, borçlu bütün mal varlığı ile sorumludur. Borçlu borcunu yerine getirmezse, alacaklı, İİK'nun 82. maddesi gereğince borçlunun mesleğini ve yaşamını devam ettirmesi için gerekli sayılan eşyalarının dışındaki bütün malvarlığına el koyabilir. Borçlunun bütün malvarlığı ile sorumlu olmasına sınırsız sorumluluk denilmektedir. Bu

⁴ Necip KOCAYUSUFPAŞAOĞLU: a.g.e., 29; A. Naim İNAN: a.g.e., 47.

⁵ Ancak, hukuk düzeni, bazı alacaklarda, alacaklıya, borçlusunu devlet organları aracılığıyla zorlama imkânını tanımamıştır. Bu tür alacak ve borçlara “eksik borçlar” denilmektedir. Eksik borçlara örnek olarak, kumar ve bahis borçları, evlenme tellallığından doğan ücret borçları, ahlaki ödevlerden doğan borçlar verilebilir (Fikret EREN: a.g.e., 91 vd.).

⁶ Sefa REİSOĞLU: Borçlar Hukuku Genel Hükümler (İstanbul, 2006), 33.

⁷ Rıza AYHAN: a.g.e., 55.

⁸ Rıza AYHAN: a.g.e., 55.

tür sorumluluğa öğretide, “şahsi sorumluluk”⁹ veya “sınırsız şahsi sorumluluk” ismi de verilmektedir.¹⁰

Şahıs şirketlerinde, ortaklar, şirket alacaklılarına karşı sınırsız sorumludurlar. Bu tür şirketlerde, ortakların şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermayenin sorumluluk açısından önemi yoktur. Ancak, komandit şirketlerde, komandite ortaklar sınırsız sorumlu iken, komanditer ortaklar koymayı taahhüt ettiği sermaye ile sınırlı olarak sorumludurlar. Sermaye şirketlerinde ise, ortaklar koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı sorumluluk üstlenirler.

Sınırlı sorumluluk ise, borcunu yerine getiremeyen borçlunun malvarlığının sadece sınırlı bir kısmıyla sorumlu olmasıdır. Sınırlı sorumluluk da, kendi içinde konu itibariyle sınırlı sorumluluk veya miktar itibariyle sınırlı sorumluluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹¹ Konu itibariyle sınırlı sorumlulukta borçlu belirli bir konuda sorumludur.¹² Miktar itibariyle sınırlı sorumlulukta ise, sorumluluk borcun miktarı ile sınırlıdır.¹³

Şirketler hukukunda ortakların sınırlı sorumluluğu kavramı ile iki farklı husus anlatılmaktadır:¹⁴

1) Şirket işlemlerinden dolayı, şirket ortaklarının koymayı taahhüt ettikleri pay ile sınırlı sorumlu olmaları: İç ilişki ile ilgili olan bu sorumlulukta, ortağın şirkete koymayı taahhüt ettiği sermaye payı, şirketin malvarlığına dahil olduğundan, şirket alacaklıları, ödenmemiş sermaye payının tahsil edilmesini, şirket yönetiminden veya tasfiye memurundan isteyebilirler.¹⁵

⁹ “Şahsi sorumluluk” ile “şahıs ile sorumluluk” kavramları birbirinden farklıdır. İlkel hukuk sistemlerinde görülen şahıs ile sorumluluk, alacaklının, borcunu yerine getirmeyen borçlunun vücuduna el koymasını, yani, borçluyu öldürmesini, köleleştirmesini, rehinmesini veya hapsedmesini ifade eder.

¹⁰ Fikret EREN: a.g.e., 90; Sefa REİSOĞLU: a.g.e, 33.

¹¹ Fikret EREN: a.g.e., 90.

¹² Devletin mirasçı olarak, kendisine intikal eden aktif kadar sorumlu olması durumu, konu itibariyle sınırlı sorumluluğa örnek olarak verilebilir.

¹³ Miktar itibariyle sınırlı sorumluluğa örnek olarak ise, kefalet sözleşmesinde, kefilin, kefalet sözleşmesinde gösterilen miktar ile sorumlu olması hususu gösterilebilir.

¹⁴ İza AYHAN: a.g.e., 55.

¹⁵ Rıza AYHAN: a.g.e., 55; Yaşar KARAYALÇIN: Ticaret Hukuku, II. Şirketler Hukuku (Ankara, 1973), 81.

2) Şirket alacaklılarına karşı, şirket ortaklarının koydukları veya koymayı taahhüt ettikleri sermaye payı dışında belli bir miktara kadar sorumlu olmaları: Dış ilişki ile ilgili olan bu sorumluluk türüne örnek verecek olursak, Kooperatifler Kanunu'nun 31/I. maddesi gereğince, kooperatiflerde ana sözleşmeye konulacak özel bir hüküm ile her ortağın kendi payı dışında, belli bir miktara kadar şirket alacaklılarına karşı sorumlu olacağı belirtilebilir.¹⁶

B- Adi-Müteselsil Sorumluluk

Birden çok kimsenin birlikte neden oldukları zarardan sorumluluklarını düzenleyen Borçlar Kanunu'nun 50. maddesi (tam müteselsil sorumluluk) ya da birden çok kimsenin değişik nedenlerle meydana getirdikleri aynı zarardan sorumluluklarını düzenleyen Borçlar Kanunu'nun 51. maddesi (eksik müteselsil sorumluluk) uyarınca ve aynı yasanın 142. maddesi hükmüne dayanarak alacaklı, zararının tümünü müteselsil sorumlulardan biri aleyhine açacağı bir dava ile isteyebileceği gibi, sorumluların hepsi aleyhine açacağı tek bir dava ile de talep edebilir. Sözleşme veya yasa gereğince borçlular arasında teselsül söz konusu değil ise, bir borç ilişkisinden doğan bölünebilir bir edimde, borçlulardan her biri ancak, edimden kendi payına düşen kısmı yerine getirmekle sorumludur.¹⁷

Şahıs şirketlerinde, ortaklar, şirket alacaklılarına karşı sınırsız ve müteselsilen sorumludurlar. Bu durumda, Borçlar Kanunu'nun 142. maddesi uyarınca, şirket alacaklıları, zararın tümünü şirket ortaklarından biri aleyhine açacağı bir dava ile isteyebilecekleri gibi, ortakların birkaçı veya hepsi aleyhine açacağı tek bir dava ile talep edebilirler. Borçlar Kanunu'nun 141. maddesi gereğince teselsül kuralından yararlanmak için, zarara uğrayanın, daha geniş bir deyimle şirket alacaklısının talebi gereklidir.

Limited şirket ve anonim şirket ortakları ile komandit şirketlerde komanditer ortakların, ödenmemiş sermaye borcu nedeniyle diğer ortaklar yönünden sorumlulukları yoktur.¹⁸

¹⁶ Rıza AYHAN: a.g.e., 55; Yaşar KARAYALÇIN: a.g.e., 81.

¹⁷ Sefa REİSOĞLU: a.g.e, 341.

¹⁸ Rıza AYHAN: a.g.e., 57; Yaşar KARAYALÇIN: a.g.e., 83-84.

C- Doğrudan Doğruya (Birinci Derecede)-Dolayısıyla (İkinci Derecede) Sorumluluk

Doğrudan doğruya (birinci derecede) sorumluluk halinde, şirket alacaklısı, doğrudan doğruya şirket malvarlığından veya ortaklarından alacağını talep edebilir. Dolayısıyla (ikinci derecede) sorumluluk halinde ise, şirket alacaklısı, ilk önce şirkete başvurur, şirket malvarlığından alacağına kavuşamaması durumunda, şirket ortaklarına başvurabilir.

Ticaret şirketleri, şirket borcundan dolayı üçüncü kişilere karşı doğrudan doğruya (birinci derecede) sorumludur. Kollektif ve komandit şirketlerde ortaklar, şirkete karşı yapılan takibin semeresiz kalması halinde, şirket borçlarından sorumludurlar. Böylece, anılan şirketlerdeki ortakların, şirket alacaklılarına karşı dolaylı (ikinci derecede) sorumlulukları söz konusudur. Sermaye şirketi ile kooperatiflerde, ortakların, şirket borcundan dolayı şirket alacaklılarına karşı dolayısıyla (ikinci derecede) sorumlulukları bile yoktur. Çünkü, Sermaye şirketi ile kooperatiflerde, şirket alacaklılarının ödenmemiş sermaye borcu nedeniyle ortaklara başvurmaları mümkün değildir.¹⁹

II- YÖNETİM ORGANI ÜYELERİNİN GENEL OLARAK KAMU BORÇLARINDAN SORUMLULUĞU

Kamu alacaklarının takip ve tahsil usul ve esaslarını düzenleyen bir usul yasası olan 21.07.1953 gün ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 3. maddesinde kamu (amme) alacağı kavramı açıklanmıştır. Söz konusu madde uyarınca, kamu alacağı kavramı, 6183 sayılı Yasa'nın kapsamını belirleyen 1. ve 2. maddelerinde yer alan alacakları ifade etmektedir. Buna göre, devlete, il özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme giderleri, vergi cezası, para cezası gibi asli; gecikme zammı, faiz gibi ferî alacaklar ile anılan idarelerin kamu hizmeti uygulamasından doğan diğer alacakları ve bunların takip giderleri ve bunlar dışında kalıp da mülga Tahsili Emval Kanunu'na göre tahsil edileceği özel yasasında belirtilmiş olan alacakların²⁰ tümü kamu

¹⁹ Rıza AYHAN: a.g.e., 56; Yaşar KARAYALÇIN: a.g.e., 83.

²⁰ Tahsili Emval Kanunu'na atıf yapan özel yasa hükümlerine şu örnekler verilebilir: 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanunu md. 88 (mutemet avansları); 2279 sayılı Yasa md. 12 (ödünç verme işlerinde faiz); 442 sayılı Köy Kanunu md. 45 (yolsuz sarfedilen köy paraları); 4081 sayılı Yasa md. 15 (çiftçi mallarının koruma bedelleri).

alacağı kavramına girmektedir. Özel yasalarında mülga Tahsili Emval Kanunu'na göre tahsil edileceği öngörülen alacaklardan bir kısmı gerçekten kamu alacağı niteliğinde olmasına rağmen, bu niteliği taşımayanlar da bulunmaktadır. Fakat, 6183 sayılı Yasa'nın 3. maddesi, aynı yasanın 2. maddesi kapsamına giren alacakları da kamu alacağı kabul ettiğinden, 6183 sayılı Yasa'nın uygulanması açısından niteliği ne olursa olsun bunların da kamu alacağı sayılması gerekmektedir.²¹

Kamu alacakları ile özel alacaklar arasındaki farklar şu şekilde sıralanabilir:²²

1) Kamu hizmetlerinde kâr amacı bulunmamaktadır. Kamu alacakları da, kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamak içindir. Özel alacaklar ise, genel olarak ticari faaliyetlerden doğar ve kâr amacı güderler.

2) Kamu alacakları, karşılıksız olarak ve genellikle cebir unsuru ile tahsil edilir. Özel alacaklar ise, karşılıklı mal veya hizmet alım satımı ve çıkarılardan doğar ve genel olarak rızai işlemler ile yaratılır.

3) Kamu alacakları, bazı yasalar uyarınca devlet organları aracılığıyla tahsil olunur. Alacaklı, ödemede bulunmadığı zaman, kamu alacağı devlet otoritesini koruyacak yöntemlerle alınır. Özel alacaklar ise, alacaklının tutum ve davranışı çerçevesinde farklı yöntemlerle tahsil edilir.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 10. maddesinde, tüzel kişilerin yasal temsilcilerinin vergi ve buna bağlı alacaklardan kişisel sorumluluğu; 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un mükerrer 35. maddesinde ise, tüzel kişilerin yasal temsilcilerinin kamu alacaklarından kişisel sorumluluğu düzenlenmiştir.

1- 213 SAYILI VERGİ USUL KANUNUNDAN DOĞAN SORUMLULUK

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca, tüzel kişilerle, küçüklerin ve kısıtlıların, vakıfların ve cemaatler gibi tüzel

²¹ Servet ŞAMLIOĞLU ve Yılmaz ÖZBALCI: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları (Ankara, 1984), 10.

²² İlhan ÖZER: Kamu Alacaklarının Tahsili Teorisi ve Türkiye'de Uygulaması (Ankara,1979), 17-18.

kişiliği olmayan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde bunlara düşen ödevler, yasal temsilcileri, tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri yönetenler ve varsa bunların temsilcileri tarafından yerine getirilir. Anılan kişilerin, bu ödevleri yerine getirmemeleri yüzünden mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlığından tamamen veya kısmen alınamayan vergi ve buna bağlı alacaklar yasal ödevlerini yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınır.

Türk vergi sisteminde yasal temsilci, mükellef veya sorumluların vergi ile ilgili ödevlerini zamanında ve eksiksiz yerine getirmek konusunda vergi yasaları ile yükümlülük verilen kişidir.²³ TTK'nun 317. maddesi uyarınca, anonim şirket, yönetim kurulu tarafından yönetilir ve temsil olunur. Ana sözleşmede, yönetim ve temsil işlerinin yönetim kurulu üyeleri arasında bölünüp bölünmeyeceği ve bölünecekse bunun nasıl yapılacağı belirlenir. Yönetim kurulunun en az bir üyesine şirketi temsil yetkisi verilir (TTK md. 319/I). Ana sözleşme ile temsil yetkisinin ve yönetim işlerinin hepsini veya bazılarını yönetim kurulu üyesi olan murahhaslara veya pay sahibi olmaları zorunlu bulunmayan müdürlere bırakabilmek için genel kurula veya yönetim kuruluna yetki verilebilir (TTK md. 319/II). Bu durumda, anonim şirketin vergi yasaları açısından yasal temsilcisi yönetim kurulu üyelerinin tümü, birkaçı veya ana sözleşme ile temsil yetkisi verilen bir kişi olabilir. Dolayısı ile 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 10. maddesinde getirilen sorumluluk için anonim şirkette pay sahibi olmak yeterli olmayıp, yasal temsilci olmak gerekmektedir.²⁴

Vergi dairesinin, anonim şirketin temsil yetkisi bulunan yönetim kurulu üyelerinin veya müdürlerinin mal varlığına başvurabilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekmektedir:

1) Anonim şirketin vergi borcunun bulunması: Vergi borcu, yasalarda belirtilen matrah ve oranlar üzerinden hesaplanan ve kişilerin gelir ve mallarından verecekleri para ile ölçülebilen ve ifade edilen değerdir.²⁵ Vergi borcu, devlet veya kamu tüzel kişisi açısından bir vergi alacağı oluştururken, mükellef açısından ise, vergi dairesine ödenecek miktardır. Başka bir anlatımla, vergi borcu, vergi mükellefiyetinin

²³ D. Erkan ATEŞLİ: "Anonim Şirketin Kanuni Temsilcisinin Ödenmemiş Vergi Borçları Karşısındaki Sorumluluğu", Yaklaşım, 94, (Ekim 2000), 163.

²⁴ Danıştay 4. Dairesi'nin 21.12.1990 gün ve E: 1990/204, K: 1990/652 sayılı kararı.

²⁵ Selahaddin ZORLU: Vergi Hukuku (Ankara, 1981), 38.

maddi şeklidir.²⁶ Dolayısıyla, anonim şirketin bir vergi borcunun bulunması halinde, bunlara düşen yükümlülük yasal temsilcisi yani yönetim kurulu üyesi veya üyeleri tarafından yerine getirilmesi gerekir.

2) Vergi alacağının kısmen veya tamamen anonim şirketin mal varlığından alınamamış olması: “Vergi alacağının alınamamasından” ne anlaşılacağı 213 sayılı Yasa’nın 10. maddesi metninden anlaşılarmaktadır. Anılan maddeye göre, yasal temsilcilerin sorumlu tutulabilmesi için anonim şirket tüzel kişiliğinden vergi alacağının tahsil imkânının kalmamış olması gerekir.²⁷ Şirket adına tarh ve tebliğ olunan vergi kesinleşmiş bulunduğundan, şirketten tahsil edilmemesi üzerine yasal temsilci adına yeniden tarh ve tebliğ edilmesine gerek bulunmamaktadır.²⁸

3) Vergi alacağının anonim şirketten alınamamasının nedeninin, yasal temsilcinin vergi ile ilgili ödevini yerine getirmemesinden kaynaklanması: 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 10. maddesi, 03.12.1988 gün ve 3505 sayılı Yasa’nın 2. maddesi ile değişmeden önce, “...yukarıda yazılı olanların bu ödevleri kasıt ve ihmalleri ile yerine getirmemeleri yüzünden mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlığından tamamen veya kısmen alınamayan vergi ve buna bağlı alacaklar kanuni ödevlerini yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınır...” şeklinde idi. 3505 sayılı Yasa ile değişiklikten önceki 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 10. maddesindeki sorumluluğun kusura dayalı olduğu öğretide kabul ediliyordu.²⁹ Söz konusu maddede, 3505 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikten sonra, vergi dairesi, yasal temsilciyi takibe almak için onun kasıt veya ihmalinin olduğunu ispat külfetinden kurtulmuştur. Çünkü, anılan değişiklik ile yasal temsilcinin vergi ile ilgili ödevlerini yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi, yasal temsilcinin kasıt ve ihmalinin bulunduğuna dair yasadan doğan bir karene sayılmaktadır. Buna göre, yasal temsilcinin sorumluluğu, kusursuz sorumluluk kabul edilmektedir.³⁰

²⁶ Selahaddin ZORLU: a.g.e., 38.

²⁷ Danıştay 4. Dairesi’nin 22.10.1984 gün ve E: 1984/1490, K: 1984/3739 sayılı kararı.

²⁸ Danıştay 3. Dairesi’nin 25.03.1992 gün ve E: 1991/1129, K: 1992/1170 sayılı kararı. Turgut CANDAN: Kanuni Temsilcinin Vergisel Sorumluluğu, Maliye ve Hukuk Yayınları (Ankara, 1994), 64.

²⁹ Turgut CANDAN: Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu (Ankara, 1998), 56.

³⁰ D. Erkan ATEŞLİ: a.g.m., 166.

Yasal temsilciler, bu şekilde ödedikleri vergiler için asıl mükellef olan anonim şirkete rücu edebilirler (213 sayılı Yasa md. 10/III). Yasal temsilci, rücu hakkını asıl borçlu olan anonim şirkete karşı kullanabileceği gibi, varsa diğer yasal temsilcilere karşı da kullanabilir.

Anonim şirketin tasfiye haline girmiş veya tasfiye edilmiş olması, yasal temsilcinin tasfiyeye giriş tarihinden önceki zamanlara ait sorumluluklarını ortadan kaldırmaz (213 sayılı Yasa md. 10/IV).

2- 6183 SAYILI AMME ALACAKLARININ TAHSİLİ USULÜ HAKKINDA KANUNDAN DOĞAN SORUMLULUK

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un mükerrer 35. maddesinde, Vergi Usul Kanunu'nun "kanuni temsilcilerin ödevleri başlıklı" 10. maddesine benzer hükümler getirilerek, tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin mal varlığından tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu alacaklarının, yasal temsilcilerin ve tüzel kişiliği olmayan teşekkülü yönetenlerin kişisel mal varlıklarından 6183 sayılı Yasa hükümlerine göre tahsil edileceği belirtilmiştir.

6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesinde sorumlulukları öngörülen yasal temsilciler, gerçek veya tüzel kişileri ya da tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri yasal olarak temsil etmeye yetkili olan kişiler olup, bu kişilerin kimler olduğu Türk Medeni Kanunu, TTK, Borçlar Kanunu ve ilgili diğer mevzuatta belirlenmiştir.³¹ TTK'nun 317. maddesine göre, anonim şirket yönetim kurulu tarafından temsil edilir. Ancak, ana sözleşmede bu yetki yönetim kurulu üyeleri arasında bölünebileceği gibi, üyelere sadece birisine de bırakılabilir. Bunun dışında TTK'nun 319. maddesi uyarınca, temsil yetkisinin anonim şirkette pay sahibi olmayan müdürlere bırakılması da mümkündür. Hal böyle olunca, anonim şirketin 6183 sayılı Yasa açısından yasal temsilcisi, yönetim kurulu üyelerinin hepsi, birkaçı veya ana sözleşme ile temsil yetkisi verilen müdürler olabilir.

Anonim şirketin temsil yetkisi bulunan yönetim kurulu üyelerinin veya müdürlerinin, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil

³¹ Mustafa GÜLSEVEN: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (Ankara, 1999), 220-221.

Usulü Hakkında Kanun'un mükerrer 35. maddesi gereğince sorumlulukları için aranan şartlar şunlardır:

1) Anonim şirketin kamu borcunun bulunması: 213 sayılı Vergi Usul Kanunu kapsamına, Gümrük ve Tekel İdareleri tarafından alınan vergiler dışında genel bütçeye dahil olan vergi, resim ve harçlar ile il özel idareleri ve belediyelere ait vergi, resim ve harçlar girmektedir. Oysa, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri, Vergi Usul Kanunu'nda da sayılan vergileri de içeren aynı yasanın 1. ve 2. maddesinde sayılan kamu alacakları ile gümrük ve tekel idarelerine ait vergi ve resimler hakkında da uygulanmaktadır.

Kamu borçlusunun mal varlığından alınamayan ve Vergi Usul Kanunu'nun kapsamına girmeyen alacakların yasal temsilcilerden, 6183 sayılı Yasa hükümlerine göre tahsilini sağlamak amacıyla 25.05.1995 gün ve 4108 sayılı Yasa ile 6183 sayılı Yasa'ya mükerrer 35. madde eklenmiştir. Başka bir anlatımla, 6183 sayılı Yasa'ya mükerrer 35. maddenin eklenmesiyle, Vergi Usul Kanunu kapsamına giren vergi ve buna bağlı alacakların ödenmesinden bu yasanın 10. maddesi uyarınca sorumlu olan yasal temsilcilerin, diğer kamu alacaklarının ödenmesinden de bu esaslara göre sorumlu olmaları amaçlanmıştır.³²

2) Kamu alacağının kısmen veya tamamen anonim şirketin mal varlığından tahsil edilememiş veya tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması: 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesinde yer alan "tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen" ifadesinden, kamu borçlusu anonim şirket hakkında 6183 sayılı Yasa'ya göre yapılan takip işlemleri sonucunda, anonim şirketin haczi mümkün herhangi bir mal varlığının bulunmaması, haczedilen mal varlığının satılarak paraya çevrilmesine rağmen satış bedelinin kamu alacağını karşılamaması gibi nedenlerle tahsil edilmeyen kamu alacakları anlaşılmaktadır.³³ Anılan maddede yer alan "tahsil edilemeyeceği anlaşılan" ifadesinden ise, kamu borçlusu anonim şirketin, tüm araştırmalara rağmen bulunamaması, anonim şirketin mal varlığına 6183 sayılı Yasa hükümlerine göre yapılan değerlendirme sonucu belirlenen değer kamuya alacağını karşılamaya yeterli olmaması, anonim şirketin iflâs etmesi halinde, iflâs idaresi ile kurulan bağlantı sonucunda kamu alacağının iflâs masasından tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması gibi nedenlerle alacaklı idarelerce

³² Danıştay 4. Dairesi'nin 29.04.1997 gün ve E: 1996/3659, K: 1997/1325 sayılı kararı.

³³ Mustafa GÜLSEVEN: a.g.e., 221.

yürütülen takip işlemlerine rağmen, kamu alacağının anonim şirketten tahsil edilemeyeceği kanaatinin oluşması anlaşılmaktadır.³⁴

Yasal temsilciler, bu şekilde ödedikleri kamu alacakları tutarı için asıl kamu borçlusu olan anonim şirkete rücu edebilirler (6183 sayılı Yasa mükerrer md. 35/IV). Yasal temsilci, rücu hakkını asıl borçlu olan anonim şirkete karşı kullanabileceği gibi, varsa diğer yasal temsilcilere karşı da kullanabilir.

Anonim şirketin tasfiye haline girmiş veya tasfiye edilmiş olması, yasal temsilcinin tasfiyeye giriş tarihinden önceki zamanlara ait sorumluluklarını ortadan kaldırmaz (6183 sayılı Yasa mükerrer md. 35/III).

3- 213 SAYILI YASA İLE 6183 SAYILI YASA HÜKÜMLERİNİN ÇATIŞMASI

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 1. maddesinde belirtilen vergi dahil bütün kamu alacaklarının takip ve tahsil usul ve esaslarını düzenleyen bir usul yasası olduğundan, anılan yasanın mükerrer 35. maddesinin vergi ve buna bağlı alacaklar yönünden de uygulanabileceği düşünülebilir. Ancak, özel nitelikli bir takip ve tahsil hükmü olan 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 10/II. maddesi kapalı veya açık olarak yürürlükten kaldırılmadığından, vergi ve buna bağlı alacaklarda 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesinin uygulanma olanağı bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, anonim şirketlerin ödenmeyen vergi ve buna bağlı alacaklarında yasal temsilcilerinin takibi için özel hüküm olan 213 sayılı Yasa'nın 10. maddesi uygulanacak olup, ancak, anonim şirketin ödenmeyen diğer kamu alacaklarında yasal temsilcilerinin takibi için 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesi uygulanabilecektir.³⁵ Esasen, 6183 sayılı Yasa'nın gerekçesinde de, mükerrer 35. maddesinin diğer kamu alacakları için getirildiği hususu ifade edilmektedir.³⁶

³⁴ Mustafa GÜLSEVEN: a.g.e., 221.

³⁵ Danıştay 4. Dairesi'nin 29.04.1997 gün ve E: 1996/3659, K: 1997/1325 sayılı kararı.

³⁶ 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesinin gerekçesi şu şekildedir: "...213 sayılı kanunun kapsamına girmeyen fiyat farkı, kur farkı, haksız yere alınan ihracatta vergi iadesi, kaynak kullanımını destekleme primi gibi bazı amme alacaklarının tüzel kişiliğinin mal varlığından tahsil imkânı bulunmadığında da kanuni temsilciler hakkında takibata geçilmiş ancak, Danıştay'ca verilen muhtelif kararlarla 213 sayılı Vergi Usul Kanunu kapsamına girmeyen alacakların takibinde mezkur

Maliye Bakanlığı'nın 1995/6 Seri Nolu Tahsilat İç Genelgesi'nde, vergi, resim ve harç niteliğinde olmadığı halde 213 sayılı Yasa'nın 10. maddesine göre takibe alınan fiyat farkı, kur farkı, haksız yere alınan ihracatta vergi iadesi, kaynak kullanımını destekleme primi gibi kamu alacaklarının 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesi çerçevesinde takibe alınmasını ve takip işlemlerine, yasal temsilciler adına düzenlenecek ödeme emrinin tebliğ suretiyle başlanılması gerektiği belirtilmiştir.

III- YÖNETİM ORGANI ÜYELERİNİN 506 SAYILI YASA GEREĞİNCE SİGORTA BORÇLARINDAN SORUMLULUĞU

Primli sosyal güvenlik rejimleri olarak da isimlendirilen sosyal sigorta kurumlarının en önemli ve temel gelir kaynağını sosyal sigorta primleri oluşturmaktadır. Yasa koyucu, sosyal sigorta primlerinin zamanında ve eksiksiz ödenmesi yolunda, kimi önlemler öngörmüş, sosyal sigorta primi alacaklarını aynen kamu alacağı hükümünde kabul etmiş, ayrıca bu alacağın tahsili yönünde, özel hukuk alanındaki İİK'nun cebren takip esaslarının uygulanmasından vazgeçilerek, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Hakkındaki Kanun hükümlerinin de uygulanmasını öngörmüştür. Nitekim, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesinde 01.12.1993 gün ve 3917 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik ile SSK'nun süresi içinde ödenmeyen sosyal sigorta primi ve diğer alacaklarının tahsilinde, 21.07.1953 gün ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerinin uygulanacağı ve SSK'nun, söz konusu yasanın uygulanmasında Maliye Bakanlığı, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanacağı hüküm altına alınmıştır.³⁷ öte yandan, yasa

maddenin tatbik imkânı bulunmadığı yönünde görüş birliğine varılmıştır. Vergi Usul Kanunu kapsamına girmeyen bu tür alacakların takibinde genel hükümlere başvurulması uzun zaman alacağı gibi bu hükümlerin uygulanması idareye pratik bir fayda da sağlamayacaktır. Bu itibarla, amme borçlusunun mal varlığından alınamayan bu tür alacakların kanuni temsilcilerin, teşekkülü idare edenlerin veya yabancı şahıs ve kurum mmessilerinin mal varlığından 6183 sayılı kanun hükümlerine göre tahsilini temin etmek ve Vergi Usul Kanunu kapsamına giren vergi ve buna bağlı alacaklarda sorumlu olan bu şahısların diğer amme alacaklarının ödenmesinden de sorumlu olmalarını sağlamak amacıyla 6183 sayılı Kanuna mükerrer 35. madde eklenmiştir.”

³⁷ 01.12.1993 gün ve 3917 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikten önce, SSK, ödenmeyen prim borçları için düzenlediği ve resmi dairelerin usulüne göre verdikleri belgeler

koyucu, bununla yetinmemiş, tüzel kişilerde sosyal sigorta primlerinin ödenmesi yönünden önemli bir düzenleme daha getirmiştir. 14.05.1985 gün ve 3203 sayılı Yasa ile 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesine son fıkra olarak eklenen bu düzenleme ile sosyal sigorta primlerini haklı nedenleri olmaksızın, süresi içerisinde tahakkuk ve tediye etmeyen kamu kurum ve kuruluşlarının tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri mesul muhasip, sayman ile tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin üst düzeydeki yönetici veya yetkililerinin SSK'ya karşı, işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olduklarını belirtmiştir. Bu tür bir düzenleme, ister kamu hukuku, ister özel hukuk tüzel kişisi olsun çok önem taşımaktadır. Bu durumda, 506 sayılı Yasa sosyal sigorta primi alacaklarının zamanında tahsili yönünde, kendine özgü bir sorumluluk kabul etmiş ve tüzel kişilerin sosyal sigorta primi borçlarını güvence altına almayı amaçlamıştır.³⁸ 506 sayılı Yasa sorumluluğun şartlarını tüzel kişiliğin, kamu veya özel olmasına göre farklı belirlemiştir.

01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girecek olan 31.05.2006 gün ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 88. maddesinde "kurumun sosyal sigorta primleri ve diğer alacakları haklı bir sebep olmaksızın bu kanunda belirtilen sürelerde ödenmez ise, kamu idarelerinin tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri, tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin üst düzeydeki yönetici veya yetkilileri, görevleri ile ilgili olarak Kuruma karşı işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur." hükmü yer almıştır. Bu yeni düzenlemede, sadece kamu kurumlarının üst düzey yöneticileri açısından "mesul muhasip ve sayman" kelimeleri yasa metninden çıkarılmış, ancak, özel hukuk tüzel kişileri açısından bir değişiklik yapılmamıştır.

Bu çalışmada, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin üst düzey yönetici sıfatıyla anonim şirketin sigorta borçlarından sorumlulukları konusu incelenecektir. Anılan kişilerin, sigorta borçları kavramına dahil olan sosyal sigorta primleri, sosyal yardım zamları ve idari para cezalarından sorumlulukları ayrı ayrı ele alınacaktır. Ancak, bunlara geçmeden önce, 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesi ile 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin çatışması hali üzerinde durulacak,

hükmünde olan prim tahakkuk belgesi ile İİK'nun 46-144. maddeleri çerçevesinde ilamsız icranın ilamsız haciz biçimiyle takipte bulunmakta idi.

³⁸ Utkan ARASLI: Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar (Ankara, 2002), 1086.

başka bir anlatımla, söz konusu yasa maddelerinin hangisinin uygulama önceliği bulunduğu saptanacaktır.

1- 6183 SAYILI YASA İLE 506 SAYILI YASA HÜKÜMLERİNİN ÇATIŞMASI

Kamu alacaklarının takip ve tahsil usul ve esaslarını düzenleyen 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile SSK alacaklarına ilişkin 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesi arasında bir çatışma olması halinde, hangi kuralların uygulanacağı ve nasıl bir yöntem izlenmesi gerekeceği üzerinde durulması gereken bir konudur.

Özel yasa olan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesinin, genel yasa olan 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un mükerrer 35. maddesine göre uygulama önceliği bulunmaktadır. 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesi, sosyal sigorta primi dışındaki diğer SSK alacaklarına uygulanabilecektir. Nitekim, Yargıtay 21. HD.'nin 14.10.2003 gün ve E: 2003/7020, K:2003/8051 sayılı kararında da,

“... 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin son dan bir önceki fıkrasında sigorta primlerini haklı sebep olmaksızın süresi içinde ödemeyen tüzel kişiliği haiz işverenlerin üst düzeydeki yönetici ve yetkililerinin kuruma karşı işveren ile birlikte müştereken müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmiştir. İmzaya yetkili yönetim kurulu üyesi olarak üst düzey yönetici konumunda olan davacının bu görevde kaldığı sürece işverenle birlikte primlerin ödenmesinden müteselsilen sorumlu olması yasanın buyurucu hükmü gereğidir. Öte yandan, 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin son dan bir önceki fıkrasında getirilen düzenlemenin, kamu alacaklarının tahsilinde genel yasa olan 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesine göre daha özel bir yasa maddesi olduğundan öncelikle uygulanması gerektiği ortadadır. Kaldı ki 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesiyle getirilen düzenlemenin (primle ilgili özel hüküm bulunmasına göre) prim dışında kalan Kurum alacaklarını kapsadığı...” sonucuna varılmıştır.³⁹

506 sayılı Yasa ile 6183 sayılı Yasa'nın yasal temsilcinin sorumluluğunu düzenleyen maddeleri dışında da, aynı konularda getirdikleri

³⁹ Yargıtay 21. HD.'nin 14.10.2003 gün ve E: 2003/7019, K:2003/8050; 12.07.2005 gün ve E: 2005/1658, K:2005/7367 sayılı kararları da aynı doğrultudadır.

farklı düzenlemeler mevcuttur. Sosyal sigorta primi alacaklarının ertelenmesine ilişkin 506 sayılı Yasa'nın 80/IX. maddesi ile kamu alacaklarının tecil ve tehirine ilişkin 6183 sayılı Yasa'nın 48 vd. maddesi; SSK'nun sosyal sigorta primi ve diğer alacaklarının ödenmemiş kısmı için gecikme zammı uygulanacağını öngören 506 sayılı Yasa'nın 80/VIII. maddesi ile vergi ziyai cezası hariç olmak üzere ceza niteliğinde olan kamu alacaklarına gecikme zammı uygulanmayacağına ilişkin 6183 sayılı Yasa'nın 51/III. maddesi, aynı konularda getirilen farklı düzenlemelere örnek olarak verilebilir. Bu durumlarda da, özel yasaların genel yasalara göre uygulanma önceliğine sahip olduğu kuralı dikkate alınmalıdır.

2- YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN SOSYAL SİGORTA PRİMİ BORÇLARINDAN SORUMLULUĞU

506 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde, bir hizmet sözleşmesine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlar "sigortalı" ve aynı yasanın 4. maddesinde de, 2. maddede belirtilen sigortalıları çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler de "işveren" olarak tanımlanmıştır. Bir anonim şirketin (işverenin) çalıştırdığı işçilerin (sigortalıların) sosyal sigorta primi borçlarından dolayı yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından sırasıyla sosyal sigorta primi kavramı, sosyal sigorta primlerinin ödenme süresi ve şekli ile süresinde ödenmemesinin yaptırımı, üst düzey yönetici kavramı ve üst düzey yönetici olan yönetim kurulu üyelerinin sosyal sigorta primi borçlarından müteselsil sorumluluğu konuları üzerinde durulması yararlı olacaktır.

A- Sosyal Sigorta Primi Kavramı ve Sosyal Sigorta Primlerinin Ödenme Süresi ile Süresinde Ödenmemesinin Yaptırımı

Sosyal sigortalar primleri, sosyal güvenlik sisteminin geleneksel para kaynağıdır. İş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının gerektirdiği her türlü yardım ve ödemelerle her çeşit yönetim giderlerini karşılamak üzere, SSK tarafından 506 sayılı Yasa hükümlerine göre sosyal sigortalar primi alınır (506 sayılı Yasa md. 72). 506 sayılı Yasa, sosyal sigorta primi gelirlerinin sosyal sigorta giderleri ile SSK'nun yönetim giderlerini karşılamak dışında başka bir amaç için sınırlandırılmayacağını

öngörmüştür. Sosyal sigorta primlerinin bir bölümünü, sigortalı ve işveren birlikte öderken, bir bölümünü sadece işveren ödemektedir.⁴⁰ Sosyal sigorta primlerinin ödenmemesinden doğan sorumluluk açısından sosyal sigorta primi kavramı, sosyal sigorta primlerinin ödenme süresi ve şekli ile sosyal sigorta primlerinin süresinde ödenmemesinin yaptırımını konuları önem taşımaktadır.

aa- Sosyal Sigorta Primi Kavramı

Sosyal sigorta primi, “yasanın kendilerine karşı güvence sağladığı sosyal risklerden birinin gerçekleşmesi halinde yapılacak sigorta yardımları ile kurum yönetim giderlerinin karşılığı olarak sigortalı ve işverenden sigortalının kazancının belli bir yüzdesi üzerinden alınan parayı” ifade etmektedir.⁴¹ SSK’na ait bir hak olan sosyal sigorta primi alacağının, SSK tarafından takip ve tahsil edilmesi zorunludur.⁴²

Sosyal sigorta primlerinin hukuki niteliği konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Klasik görüşe göre, sosyal sigorta primleri ücretin bir parçasıdır. Sigortalı primleri olduğu kadar, işveren primleri de sigortalının ücretinden hesaplanmakta ve sigortalı ücretlerinden kesilmektedir. İşverenler, ücretin tümünü sigortalıya ödememekte, alı koyduğu bir bölümünü sosyal sigorta primi olarak SSK’ya yatırmaktadırlar. Vergi görüşüne göre ise, sosyal sigorta primi vergi veya vergi benzeri olarak nitelendirilmektedir. Sosyal sigorta primlerinin oranını ve matrahını yasa belirlemektedir, ödenmesi zorunludur, kamu hizmeti niteliğindeki sosyal güvenliğin finansmanında kullanılmaktadır ve tahsilinde kamu kuralları uygulanmaktadır.⁴³

Özellikle sosyal sigortaların toplumun tümünü kapsadığı durumlarda, sosyal sigorta primleri, ücretten çok vergiye benzerdir.⁴⁴ Bu durumda, sosyal sigortalar primini “matrahı ücret olan,

⁴⁰ İş kazaları ve meslek hastalıkları ile analık sigortalarının primleri sadece işveren tarafından ödenmektedir (506 sayılı Yasa md. 73/A).

⁴¹ Ali GÜZEL ve A. Rıza OKUR: Sosyal Güvenlik Hukuku (İstanbul, 2003), 156.

⁴² Mustafa ÇENBERCİ: Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi (Ankara, 1985), 418-419; Yargıtay 10. HD.’nin 29.12.1983 gün ve E: 1983/7011, K: 1983/7693 sayılı kararı.

⁴³ Kenan TUNÇOMAĞ: Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar (İstanbul, 1988), 100; Ali GÜZEL ve A. Rıza OKUR: a.g.e., 156.

⁴⁴ Primlerin vergiden ayrılan yanları için bkz. Cahit TALAS: Sosyal Ekonomi (Ankara,1983), 359-360.

tahsis edilmiş olduğu gaye için kullanılacak özel bir vergi” olarak tanımlamak mümkündür.⁴⁵

Sigortalılarla işverenlerin bir ay için ödeyecekleri sosyal sigorta primlerinin hesabında, sigortalıların o ay için hak ettikleri ücretlerin, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan sigortalılara o ay içinde ödenenlerin, idare ve yargı mercilerince verilen karar gereğince yukarıda sayılan kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin brüt toplamı esas alınır (506 sayılı Yasa md. 77/I). Ancak, ölüm, doğum ve evlenme yardımları, yolluklar, kıdem, ihbar ve kasa tazminatları, aynı yardımlar ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca miktarları yıllar itibarıyla belirlenecek yemek, çocuk ve aile zamları, sosyal sigorta primlerinin hesabına esas tutulacak kazançların aylık tutarının tesbitinde dikkate alınmaz. Bunların dışında her ne ad altında ödeme yapılırsa yapılsın tüm ödemeler sosyal sigortalar primine tâbi tutulur (506 sayılı Yasa md. 77/II).

506 sayılı Yasa, kapsamına aldığı sigorta kollarına bağlı olarak, birden çok sosyal sigorta primi türü ve her sigortalı dalı için farklı bir sosyal sigorta primi oranı belirlemiştir.⁴⁶ Başka bir anlatımla, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, çoklu sosyal sigorta primi yöntemini benimsemiştir.⁴⁷

SSK'na fiilen ödenmeyen sosyal sigorta primi tutarları gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında gider yazılamaz (506 sayılı Yasa md. 80/IV).

bb- Sosyal Sigorta Primlerinin Ödenme Süresi ve Şekli

506 sayılı Yasa'nın 80/I. maddesi uyarınca sosyal sigorta primlerinin ödenmesi ile ilgili ilkeler şu şekilde sıralanabilir:⁴⁸

1) Sosyal sigorta primlerinin aylık olarak ödenmesi: 506 sayılı Yasa'nın 80/I. maddesinde, işverenin “bir ay içinde çalıştırdığı sigor-

⁴⁵ A. Can TUNCAY: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri (İstanbul, 2002), 164.

⁴⁶ Türkiye’de sigortalı ve işveren payı ile birlikte işsizlik sigortası primi de dikkate alındığında toplam prim oranı en az %38.5, en çok %44.5 rakamlarına ulaşmaktadır.

⁴⁷ Yusuf ALPER: Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar (Bursa, 2003), 178.

⁴⁸ Yusuf ALPER: a.g.e., 200-201.

talıların” sosyal sigorta primlerinin ödenmesinden söz edilmektedir. Her takvim ayı için ödenmesi gereken sosyal sigorta primleri için “aylık sigorta primleri bildirgesi” düzenlenir. Söz konusu bildirmede, işyerinde o ay içinde çalışan bütün sigortalıların sosyal sigortalar primine esas kazançları ile ödenecek sosyal sigortalar primi tutarları yer alır.

2) İşverenin, ödenecek sosyal sigorta primlerini hesaplama ve kesme yükümlülüğünde olması: İşveren, sosyal sigorta primlerini hesaplamak ve sigortalının ücretinden kesmek zorundadır. Buna uymayan işveren, sigortalı payını da öder, kesmediği ve sigortalıya ödemediği sigortalı sosyal sigorta primi payını sigortalıdan alamaz.

3) Sigortalı ve işveren sosyal sigorta primlerinin SSK’na yatırmak görevinin de işverene ait olması: 506 sayılı Yasa’nın 77. maddesi uyarınca, hak edilen ve fakat ödenmemiş olan ücretlerden de sosyal sigortalar primleri hesaplanarak SSK’na ödenmek zorundadır. Sosyal sigorta primleri, işveren tarafından sigortalı adına ve hesabına SSK’na ödenir.

4) Sosyal sigorta primlerinin, ilgili olduğu ayı takip eden ay sonuna kadar ödenmesi: 09.09.1987 gün ve 289 sayılı kanun hükmünde kararname uyarınca, sigortalıların sosyal sigorta primleri, ertesi ayın 14’üne kadar SSK’ya ödenir.⁴⁹ Esasen anılan kanun hükmünde kararname, kamu sektöründeki sigortalıların aylıklarının ayın başında değil de ayın 15’inde ödenmesini öngörmüştür. Buna karşılık, özel kuruluşlar yönünden, ay kavramı takvim ayı esasına göre değerlendirilir. Yani, aybaşı kavramı ayın 1. gününü, ayın son günü ise, ilişkin olduğu ayın son gününü ifade eder.

Sosyal sigorta primlerinin SSK’na ödenme şekilleri ile ilgili genel esaslar ise şunlardır:⁵⁰

1) İşveren, sosyal sigorta primlerini, doğrudan SSK’nun veznesine yatırabilir.

2) İşveren, sosyal sigorta primlerini, SSK’nun hesabı bulunan bankalar aracılığı ile de ödeyebilir. Bankaya yatırma günü, SSK’na yatırma günü sayılır. Çünkü, SSK’na ödemekten amaç, SSK kasasına

⁴⁹ Yargıtay HGK.’nın 24.04.1991 gün ve E:1991/10-117, K: 1991/222 sayılı kararı.

⁵⁰ Yusuf ALPER: a.g.e., 201.

intikal etmek üzere yetkili kuruluş veya kurumun kasalarına yapılan ödemelerdir.⁵¹

3) İşveren, sosyal sigorta primlerini, posta idaresi aracılığı ile de ödeyebilir. Postaya verildiği tarih, SSK'na ödendiği tarih sayılır.⁵²

4) İşveren, sosyal sigorta primlerini, çek ile de ödeyebilir. Çek, SSK'nun eline 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinde öngörülen yasal süre geçirildikten sonra ulaşır ise, karşılığının yasada belirtilen süre içerisinde ödendiğinin kabulü mümkün olmaz.⁵³

5) İşveren, sosyal sigorta primlerini, katma değer vergisi iade alacağından mahsup ettirmek sureti ile de ödeyebilir. Bu durumda, katma değer vergisi iade hakkı sahibi, kendisinin, mal ya da hizmet satın aldığı veya iştirak veya ortaklık ilişkisi içinde bulunduğu işveren sosyal sigorta primi borçları için de mahsup talep edebilir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşü ile bu uygulamadan faydalanacak işverenleri, iştirak konusu, işletme türü ve işletme büyüklüğü itibariyle belirlemeye ve lehine mahsup talebinde bulunulan işverenlerin sosyal sigorta primi borcunu ödeme süresini otuz günü aşmamak üzere uzatmaya yetkilidir (506 sayılı Yasa md. 80/II).

cc- Sosyal Sigorta Primlerinin Süresinde Ödenmemesinin Yaptırımı

Sosyal sigorta primlerinin yasal süresi içerisinde ödenmemesi durumunda, bu yükümlülüğü yerine getirmeyen işverenler hakkında 6183 sayılı Yasa'nın belirttiği yaptırımlar uygulanacaktır. Sosyal sigorta primi borcunu ödemeyen işverenlerin karşılaşılabilecekleri yaptırımların başlıcaları şunlardır:⁵⁴

1) Gecikme zammı uygulanması,

2) SSK'nun dava ve cebren takip yoluyla alacağının tahsil yetkisinin doğması,

3) Sosyal sigorta primi borcunun hak ediş ve teminatlardan kesilmesi,

⁵¹ Yargıtay HGK'nun 22.05.1996 gün ve E: 1996/282, K: 1996/389 sayılı kararı.

⁵² Yargıtay 10. HD.'nin 28.05.1990 gün ve E: 1990/2175, K: 1990/4946 sayılı kararı.

⁵³ Yargıtay HGK.'nün 24.04.1991 gün ve E:1991/10-117, K: 1991/222 sayılı kararı.

⁵⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. (Murat DEMİRCİOĞLU ve Ali GÜZEL: İşverenin Sosyal Sigorta Yükümlülükleri ve Sorumluluğu (İstanbul, 2001), 140 vd.

4) Sosyal sigorta primi borcunu ödemeyen işverenin ve sosyal sigorta primi borcunun kamuoyuna açıklanması,

5) İşveren ile birlikte bazı kişilerin müteselsil sorumluluğu.

Sosyal sigorta primlerinin süresinde ödenmemesinin hukuki ve en önemli yaptırımı olan gecikme zammı uygulanmasıdır. Gecikme zammının hukuksal niteliği tartışmalıdır. Yargıtay HGK, gecikme zammını, sosyal sigorta priminin süresinde ödenmemesinin yaptırımı ve kamu alacakları yönünden faiz niteliğinde kabul edip, faize de faiz yürütülemeyeceğini belirtmiştir.⁵⁵

SSK'nun sosyal sigorta primi alacakları süresi içinde ve tam olarak ödenmezse, ödenmeyen kısmına, sürenin bittiği tarihten itibaren ilk üç aylık sürede her ay için %3 oranında gecikme cezası, ayrıca her ay için ayrı ayrı Hazine Müsteşarlığı'nca açıklanacak bir önceki aya ait YTL cinsinden iskontolu ihraç edilen devlet iç borçlanma senetlerinin aylık ortalama faizi, bileşik bazda uygulanarak gecikme zammı hesaplanır. Ancak ödemenin yapıldığı ay gecikme zammı günlük hesaplanır. Bakanlar Kurulu, ilk üç ay için uygulanan gecikme cezası oranını iki katına kadar artırmaya veya bu oranı %1'e kadar indirmeye, yeniden yasal oranına getirmeye ve uygulama tarihini belirlemeye yetkilidir (506 sayılı Yasa md. 80/V). Dava ve icra takibi açılmış olsa bile, sosyal sigorta primi ve diğer alacakların ödenmemiş kısmı için gecikme zammı tahsil olunur (506 sayılı Yasa md. 80/IX).

6183 sayılı Yasa'nın 52. maddesi uyarınca, gecikme zammı, iflâs halinde iflâsın açıldığı, alacağın tecilinde tecilin yapıldığı ve aciz halinde ise, bu durumun sabit olduğu güne kadar uygulanır.⁵⁶

B- Üst Düzey Yönetici Kavramı ve Üst Düzey Yönetici Olan Yönetim Organı Üyelerinin Sosyal Sigorta Primi Borçlarından Müteselsil Sorumluluğu

506 sayılı Yasa, sosyal sigorta primlerinin süresinde ödenmesi ile ilgili işveren ve işveren vekili⁵⁷ için öngördüğü sorumluluğu

⁵⁵ Yargıtay HGK.'nun 18.02.2004 gün ve E: 2004/10-104, K: 2004/94 sayılı kararı.

⁵⁶ Ali GÜZEL ve A. Rıza OKUR: a.g.e., 189.

⁵⁷ Sosyal sigortalar anlamında işveren vekili, işverenin ad ve hesabına işin bütününe yöneten kimsedir ve 506 sayılı Yasa'da gösterilen yükümlülüklerden dolayı aynen işveren gibi sorumludur (A. Can TUNCAY: a.g.e., 206.).

yeterli görmeyerek, işveren ve işveren vekilinin yanında ve onlarla birlikte bazı kişileri de müştereken ve müteselsilen sorumlu tutma yoluna gitmiştir. Yasa, üst düzey yönetici veya yetkili olarak isimlendirdiği bu kişileri, sosyal sigorta primlerinin tahsilini güvence altına almak amacıyla sorumlu tutmuştur. Aşağıda sırasıyla, üst düzey yönetici kavramı ve üst düzey yönetici olan yönetim kurulu üyelerinin sosyal sigorta primi borçlarından müteselsil sorumluluğu ele alınacaktır.

aa- Üst Düzey Yönetici Kavramı

506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesinde, tüzel kişi işverenlerin üst düzey yönetici veya yetkililerin SSK'na karşı, işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları hükme bağlanmasına rağmen, "üst düzey yönetici veya yetkili" kavramından ne anlaşılması gerektiği açıklığa kavuşturulmamıştır. TTK'nda da "üst düzey yönetici veya yetkili" kavramları bulunmamaktadır.

Üst düzey yönetici kavramı, tüzel kişiyi üst düzeyde yöneten, tüzel kişinin yönetiminde son sözü söyleyen kimseyi anlatır.⁵⁸ Üst düzey yönetici veya yetkili olan kimsenin, işveren tüzel kişinin yetkili karar organları tarafından, sosyal sigorta primi ödeme kararını almak ve sosyal sigorta primlerini ödemek için gerekli yetkilerle donatılması gerekir. Yoksa, üst düzey yönetici veya yetkili statüsünün nasıl kazanıldığı önem taşımamaktadır.⁵⁹

Yasanın, üst düzey yönetici kavramı ile sosyal sigorta primlerinin ödenmesinden sorumlu olan kimseyi amaçlayıp amaçlamadığı, üzerinde durulması gereken bir konudur. Aslanköylü'ye göre, 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinde bu yönde bir açıklık bulunmadığından ve anılan maddenin getiriliş amacı göz önüne alındığında, bu şekilde genişletici bir yorum yoluna gidilemez.⁶⁰

506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesinde, üst düzey yönetici kavramı yanında üst düzey yetkili kavramına da yer verilmiştir. Üst düzey yetkili kavramı, tüzel kişinin üst düzey yöneticilik sıfatını

⁵⁸ Resul ASLANKÖYLÜ: Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu (Ankara, 2003), 814.

⁵⁹ Kadir ARICI: "Tüzel Kişi İşverenlerin Üst Düzey Yönetici veya Yetkililerinin Prim Ödemeden Doğan İşverenleri ile Birlikte Müştereken ve Müteselsilen Sorumluluğu", MESS, Sicil, 1, (Mart 2006), 116.

⁶⁰ Resul ASLANKÖYLÜ: a.g.e., 814.

taşımayan, ancak, tüzel kişiler tarafından kendisine bazı yetkiler verilen kişileri ifade etmektedir. Bunlar, belirli ve sınırlı yetkilerle donatılan ve yetkileri arasında sosyal sigorta primi ödeme yükümlülüğü de bulunan kişilerdir.⁶¹

506 sayılı Yasa, çok geniş bir müteselsil sorumluluk öngörmüştür. Özel hukuk tüzel kişi işverenler açısından, borsaya kayıtlı şirketler ve /veya halka açık şirketler ile müteselsil sorumluluğun sınırlandırılması, bunların dışındaki şirketlerin üst düzey yöneticilerinin sorumluluğunun kaldırılması daha isabetli olacaktır.⁶² Çünkü, borsaya kayıtlı şirketler ile halka açık şirketlerde toplumun ve vergi ödeyen vatandaşların çıkarlarının korunması ve güvenin sağlanması için üst düzey yöneticilerinin müteselsil sorumluluğu kabul edilmiştir.⁶³ Esasen, gecikme zammının artırılması ve müteselsil sorumluluk ilkesinin genişletilmesi gibi yasal önlemlere rağmen, sosyal sigorta primlerinin tahsili hususunda başarı sağlanamamıştır.⁶⁴ Bu sonuçta, değişik tarihlerde kısmi sosyal sigorta primi ve gecikme zammı af veya erteleme yasalarının çıkarılmış bulunması da etkili olmuştur. Aynı zamanda 506 sayılı Yasa'da yeniden düzenleme yapılarak, üst düzey yönetici kavramı daha açık ve sınırlı bir biçimde ortaya konmalıdır.

506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesi, ödenmeyen sosyal sigorta primi borçlarından sorumluluk açısından, kamu kuruluşları ile özel kuruluşları birbirinden ayırmıştır. Özel kuruluşlar içinde de çalışma konumuz açısından anonim şirketler ve anonim şirketlerin yönetim kurulu üyelerinin sosyal sigortalar primi borçlarından sorumluluğu önem taşımaktadır. Bu nedenle, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin üst düzey yönetici sıfatını taşımaları için gereken şartların neler olduğu üzerinde öncelikle durulacaktır.

aaa- Üst Düzey Yöneticilik İçin Yönetim Kurulu Üyesi Olmak Yeterli Değildir

506 sayılı Yasa kapsamında anonim şirket üst düzey yöneticisi sayılmak için yönetim kurulu üyesi olmak yeterli değildir. Aynı şekilde,

⁶¹ Resul ASLANKÖYLÜ: a.g.e., 815; Kadir ARICI: (Üst Düzey Yönetici),117-118.

⁶² Kadir ARICI: (Üst Düzey Yönetici), 120.

⁶³ Kadir ARICI: (Üst Düzey Yönetici), 119.

⁶⁴ Ali GÜZEL ve A. Rıza OKUR: a.g.e., 191-192.

anonim şirket kurucu üyeliği de üst düzey yöneticilik için yeterli değildir.

Yargıtay, başlangıçta, anonim şirket üyeliğinin üst düzey yöneticilik için yeterli olduğuna karar vermiştir.⁶⁵ Yargıtay, daha sonra isabetli olarak bu görüşünden dönmüştür. Nitekim, Yargıtay 01.06.2004 tarihli bir kararında, “dava konusu olayda davacının, takibe konu dönemde borçlu anonim şirketin yönetim kurulu üyesi olmakla birlikte, şirketi temsil ve ilzama yetkili olmadığı dosya içerisindeki ticaret sicili gazetesi vs. gibi bilgi ve belgelerden açıkça anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca da temsil ve ilzama yetkili olmayan davacının sırf yönetim kurulu üyesi diye anonim şirketin sosyal sigortalar primi borcundan sorumlu tutulması usul ve yasaya aykırıdır.” sonucuna varmıştır.⁶⁶

Anonim şirketlerde üst düzey yöneticiden söz edebilmek için yönetim kurulu üyeliği yanında aşağıda belirtilen diğer şartların da bulunması zorunludur.

bbb- Diğer Şartlar

Anonim şirket yönetim kurulu üyesinin, 506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesi uyarınca sosyal sigorta primlerinden işveren anonim şirket ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulabilmesi için, “sosyal sigorta primlerinin tahakkuk ve ödenmesinde yetkili üst düzey yönetici” olması gerekir. Mali işlerle hiçbir ilgisi olmayan, başka bir anlatımla, anonim şirketin mali işlerini yürütme konusunda görev ve yetkisi bulunmayan yönetim kurulu üyesinin anonim şirket ile birlikte müteselsil sorumluluğu 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin çok geniş yorumlanmasını ifade eder.⁶⁷

Yargıtay, son kararlarında isabetli olarak, 506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesi hükmünü daha dar yorumlamaktadır. Yargıtay, 506 sayılı Yasa'nın 80/XII. ve TTK'nun 317. madde hükümlerini birlikte değerlendirerek, anonim şirket yönetim kurulu üyesinin, sosyal sigorta primlerinden anonim şirket ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulabilmesi için, yönetim kurulunda başkan veya başkan yardımcısı gibi unvan taşıması veya imza yetkisine sahip üye olması veya şirketin

⁶⁵ Yargıtay 10. HD.'nin 25.10.1993 gün ve E: 1993/4739, K: 1993/11445 sayılı kararı.

⁶⁶ Yargıtay 21. HD.'nin 01.06.2004 gün ve E: 2004/2820, K: 2004/5253 sayılı kararı.

⁶⁷ A. Can TUNCAY: a.g.e., 175.

yönetiminde parasal konularda yetkili genel müdür, finansman veya muhasebe müdürü gibi üst düzeyde sorumluluk taşıyan görevli olması gerektiğine; bunların dışında kalan ve şirketin idare veya mali işlerinde doğrudan söz sahibi veya yetkili olmayan, karar organında yer almayan kişilerin, işverenle müşterek sorumluluğunun düşünülmemesine; şirkette görevli bir kimsenin belli konularda imza sahibi olmasının da bu zorunluluğu ortadan kaldırmayacağına karar vermiştir.⁶⁸ Yüksek Mahkemenin bu tür kararları, öğretide de haklı bulunmuştur.⁶⁹

Yargıtay, bir kararında da, yönetim kurulu başkanı, başkan yardımcısı ile üyelerinin belli olduğu, aynı zamanda şirketin finansman ve muhasebe müdürlerinin mevcut bulunduğu, fabrika müdürünün görev yaptığı ve dolayısıyla şirketin parasal konularında üst düzey yetkili ve görevlilerinin bu derece belirgin olduğu bir anonim şirkette, personel işlerinde görevli olan kişinin (personel müdürünün) de aynı düzeyde bir görevli kabul edilmesinin düşünülmemesine belirtmiştir.⁷⁰

Yönetim kurulu üyesinin imza yetkisi yoksa, sadece yönetim kurulu toplantılarına katılıp, anonim şirketin üst düzeydeki yönetimine fiilen iştirak etmiyorsa, şirketin ödenmeyen sosyal sigorta primi borçlarından, şirket ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulamaz.⁷¹

Yargıtay, borçlu anonim şirkette ikinci derecede imzaya yetkili yönetim kurulu üyesi ve muhasip üyeye, 506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesine dayanılarak ödeme emri gönderilebilmesi için, görevde olduğu dönemde, imza yetkisinin kapsamını, sınırlarını gösteren sirkülerlerle dayanağı ticaret sicili gazetelerinin asılları ya da onaylı örneklerinin ticaret sicil memurluğundan celp edilmesi ve sonucuna göre hareket edilmesi gerektiğini vurgulayarak, davacının üst düzey yönetici sayılıp sayılmayacağı konusunda ticaret sicili gazetesinin içeriğini esas almıştır.⁷² Ticari hayatta, "birinci derecede imzaya yetkili yönetim

⁶⁸ Yargıtay 21. HD.'nin 21.11.2000 gün ve E: 2000/7429, K: 2000/81999; 21.11.2002 gün ve E: 2002/9012, K: 2002/9985 sayılı kararları.

⁶⁹ Ali GÜZEL: "Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtay'ın 1999 yılı Kararlarının Değerlendirilmesi", Yargıtay'ın İş Hukuku'na İlişkin 1999 Kararlarının Değerlendirilmesi, MESS (İstanbul, 2001), 326; A. Can TUNCAY: a.g.e., 175; Ali GÜZEL: "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Primleri" Yargıtay'ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, 2002, ÇMİS, (Ekim 2004), 311.

⁷⁰ Yargıtay 21. HD.'nin 28.03.1997 gün ve E: 1997/732, K: 1997/2287 sayılı kararı.

⁷¹ Resul ASLANKÖYLÜ: a.g.e., 814.

⁷² Yargıtay 21. HD.'nin 12.07.2005 gün ve E: 2005/1658, K: 2005/7367 sayılı kararı.

kurulu üyesi-İkinci derecede imzaya yetkili yönetim kurulu üyesi” kavramları kullanılmasına rağmen, TTK’nda bu kavramlar yer almamaktadır.

bb- Üst Düzey Yönetici Olan Yönetim Organı Üyelerinin Sosyal Sigorta Primi Borçlarından Müteselsil Sorumluluğu

Üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerinin, anonim şirketin ödenmeyen sosyal sigorta primlerinden, asıl borçlu anonim şirket ile birlikte müteselsil sorumluluğu bulunmaktadır. SSK, Borçlar Kanunu’nun 142. maddesi hükmüne dayanarak, ödenmeyen sosyal sigorta primi borçlarının ve ferilerinin tümünü müteselsil sorumlulardan birinden isteyebileceği gibi, sorumluların hepsinden de talep edebilir.

Üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerinin 506 sayılı Yasa’nın 80/XII. maddesindeki sorumlulukları açısından, 6183 sayılı Yasa’nın mükerrer 35. ve 213 sayılı Yasa’nın 10. maddesindeki sorumluluklarında olduğu gibi, kamu alacağının kısmen veya tamamen anonim şirketin mal varlığından tahsil edilememiş veya tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması olmasına gerek bulunmamaktadır. SSK, asıl borçlu anonim şirkete karşı icra takibi yapmadan da, doğrudan doğruya üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyeleri aleyhine icra takibinde bulunabilir. Sorumluluk hukukunun temel ilkelerine uygunluğu tartışılabilir olan bu hüküm ile yasa koyucu, sosyal sigorta primi tahsilatını daha etkin kılmak amacını gütmüştür.⁷³

Bir anonim şirkette birden fazla üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyesi olması halinde, söz konusu yönetim kurulu üyelerinin her biri, işveren ile birlikte ödenmeyen sosyal sigorta primi borçlarından müteselsilen sorumludurlar.

3- YÖNETİM ORGANI ÜYELERİNİN SOSYAL YARDIM ZAMLARINDAN SORUMLULUĞU

Sosyal yardım zammı,⁷⁴ 506 sayılı Yasa kapsamında, iş kazaları ile meslek hastalıkları malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından gelir

⁷³ Ali GÜZEL: a.g.t., 326.

⁷⁴ Sosyal yardım zammı konusunda geniş bilgi için bkz. Kadir ARICI: “Sosyal Sigorta Hukukumuzda Sosyal Yardım Zammı Uygulaması”, THED, (Ağustos, 1996), 5 vd.

ve aylık alanlar ile 991 sayılı Yasa ile SSK'na devredilen sandıkların mevzuatları uyarınca aylık alanlara her ay belli bir miktarda verilen para yardımudur.⁷⁵ Karşılığında sigortalılardan sosyal sigortalar primi alınmayan ve bu nedenle SSK'na ciddi anlamda mali külfet yükleyen ve aktüeryal dengeleri bozan sosyal yardım zammı, eleştiri konusu olmaktadır.⁷⁶

Sosyal yardım zammı, sosyal güvenlik sistemimize malullük, yaşlılık ve ölüm aylığı alanlara “avans ödemesi” şeklinde girmiştir.⁷⁷ Daha sonra “yakacak yardımı”⁷⁸ ve 08.03.1981 yürürlük tarihli ve 2422 sayılı Yasa ile de “sosyal yardım zammı” olarak isimlendirilmiştir. Başlangıçta aylık miktarı 2,50.-YTL olarak belirlenen sosyal yardım zammı, zaman içinde yasa değişiklikleriyle artırılmıştır ve 07.01.1986 gün ve 3251 sayılı Yasa ile miktarını belirleme yetkisi Bakanlar Kurulu'na bırakılmıştır. En son 27.04.1995 gün ve 95/6776 sayılı BKK ile 4,69.-YTL olarak belirlenmiş ve 25.08.1999 gün ve 4447 sayılı Yasa ile 506 sayılı Yasa'nın Ek 24. maddesinde yapılan değişiklik ile anılan maddeye de böyle geçmiş ve ayrıca, söz konusu maddenin Bakanlar Kurulu'nun sosyal yardım zammının miktarının belirleme yetkisine ilişkin fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve dolayısıyla sosyal yardım zammı miktar itibarıyla dondurulmuştur.

Genel ve katma bütçeli idareler, mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar ile yasa ile ve yasaların verdiği yetkiye istinaden kurulan diğer kuruluşlar ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamına giren teşekkül ve kuruluşlarla bunların müessese, bağlı ortaklık ve iştiraklerinden aylık bağlanmasına hak kazandıktan sonra ayrılanlardan, 506 sayılı Yasa hükümlerine göre malullük, yaşlılık ve ölüm aylığı bağlananların ilk sosyal yardım zammı ödemeleri, söz konusu kuruluşlar adına SSK tarafından yapılır (506 sayılı Yasa md. Ek 24/L-1). Anılan kuruluşlar adına, SSK tarafından yapılan ilk sosyal yardım zammı ödemeleri ile 506 sayılı Yasa'nın Ek 24. maddesi L bendinin yürürlüğe girdiği tarihe kadar ilgili kuruluşlarca SSK'na ödenmemiş sosyal yardım zammı tutarları bu kuruluşlara yapılacak yazılı bildirim tarihinden itibaren en geç bir ay içinde defaten SSK'na ödenir (506 sayılı Yasa md. Ek 24/L-2). SSK'nun yazılı bildiriminde

⁷⁵ Utkan ARASLI: a.g.e., 1468-1469.

⁷⁶ A. Can TUNCAY: a.g.e., 371-372.

⁷⁷ 27.10.1977 gün ve 7/13987 sayılı BKK.

⁷⁸ 27.02.1981 gün ve 8/2488 sayılı BKK.

isimleri belirtilenlere sonraki aylarda ödenmesi gereken sosyal yardım zammı tutarları, yeni bir bildirim beklenmeksizin ilgili kuruluşlar tarafından, her ay emekli aylığı ödeme tarihlerinden önce SSK'nun ilgili hesabına yatırılır (506 sayılı Yasa md. Ek 24/L-3).⁷⁹

Görüldüğü gibi, sosyal yardım zammını SSK'na iade etmesi istenen kamu kuruluşları arasında kamu iktisadi teşebbüslerinin iştirakleri de⁸⁰ sayılmıştır. Bu durumun, Anayasa'nın sosyal devlet ilkesi, eşitlik ilkesi ile çalışma hakkı ve özel teşebbüs serbestisi ilkelerine uygun düşmeyeceği ileri sürülmektedir.⁸¹ Ancak, Anayasa Mahkemesi, sosyal yardım zammının kamu iktisadi teşebbüslerinin iştiraklerine ödettirilmesinin Anayasa'ya aykırı bulunmadığına karar vermiştir.⁸²

506 sayılı Yasa'nın 80/XIII. maddesine göre, aynı yasanın Ek 24. maddesinde sayılan kuruluşların sosyal yardım zammı borcu, süresi içinde SSK'na ödenmemişse, bu kuruluşların üst düzeydeki yönetici veya yetkilileri SSK'na karşı işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar. Bu nedenle, 506 sayılı Yasa'nın Ek 24/L. maddesinde belirtilen niteliklere sahip anonim şirketlerin üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyeleri de, süresinde ödenmeyen sosyal yardım zammı borcundan dolayı anonim şirket ile birlikte müteselsilen sorumludurlar. Burada öncelikle ilgili anonim şirketin, sosyal yardım zammını ödemekle yükümlü olup olmadığını belirlemek, sosyal yardım zammı ödemekle yükümlü olduğunun saptanması halinde, üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerinin müteselsil sorumluluğuna gitmek gerekmektedir.⁸³

⁷⁹ Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, özelleştirme uygulamaları sonucu bunlardaki kamu payının %15'in altına düşmesinden veya bunların tasfiyesinden yahut tüzel kişilikleri sona erecek şekilde kapatılmasından önce sosyal yardım zammı ödemelerine hak kazanmış olanlar ile kamu payı %50'nin altına düşen Türk Telekom A.Ş.'nin devrinden önce sosyal yardım zammı ödemelerine hak kazanmış olanlara, ödenen sosyal yardım zammı ödemeleri, Hazine tarafından karşılanır (506 sayılı Yasa md. Ek 24/m).

⁸⁰ Kamu iktisadi teşebbüslerinin iştirakleri, sermaye kompozisyonu itibarıyla %51 den fazla payı özel sektöre ait olan ve TTK hükümlerine tâbi bulunan anonim şirketlerdir.

⁸¹ A. Can TUNCAY: a.g.e., 372.

⁸² Anayasa Mahkemesi'nin 18.02.1992 gün ve E: 1991/5, K: 1991/9 sayılı kararı. Bu kararın eleştirisi için bkz. Kadir ARICI: a.g.m., 11.

⁸³ Resul ASLANKÖYLÜ: a.g.e., 815.

4- YÖNETİM ORGANI ÜYELERİNİN İDARİ PARA CEZALARINDAN SORUMLULUĞU

Hukuk düzeni içinde yer alan bazı hukuka aykırı tutumlar, kabahat olarak kabul edilmekte ve çeşitli yaptırımlarla karşılanmaktadır. Söz konusu yaptırımlar, idari yaptırım olarak isimlendirilmekte olup, idari yaptırımlardan bir tanesi de idari para cezalarıdır.⁸⁴ Sosyal güvenlik hukuku alanında da idari para cezaları söz konusu olmaktadır. Nitekim, 506 sayılı Yasa'nın 140. maddesinde idari para cezasını gerektiren hukuka aykırı fiiller ve verilecek ceza tutarları belirlenmiştir.

4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 19. maddesi gereğince, 506 sayılı Yasa'nın 140. maddesine göre tahsil edilen idari para cezaları SSK'nun gelirleri arasında bulunmaktadır. İdari para cezaları, ilgiliye tebliğ edilmekle tahakkuk eder ve tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde SSK'na ödenir. Süresinde ödenmeyen idari para cezalarına 506 sayılı Yasa'nın 140/V. maddesi gereğince gecikme zammı uygulanır.

506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesindeki düzenleme anonim şirket üst düzey yöneticilerinin sorumluluğunu, sosyal sigorta primleri ve Ek 24/L maddesi kapsamındaki sosyal yardım zammı ve ferileri ile sınırlandırmıştır. Bu nedenle, söz konusu alacaklar dışındaki SSK alacaklarının (eğitime katkı payı, özel iletişim vergisi, idari para cezası vs.) tahsili için 506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesine dayanılarak anonim şirketin üst düzey yöneticileri hakkında takip yapılamaz. Sosyal sigorta primleri, sosyal yardım zammı ve ferileri dışındaki SSK alacakları nedeniyle şartları varsa, 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesi gereğince tüzel kişiliğin üst düzey yöneticilerinin sorumluluğuna gidilebilir.⁸⁵

5- SOSYAL SİGORTA BORÇLARINDA ZAMANAŞIMI

SSK'nun süresinde ödenmeyen sosyal sigorta primi ve diğer alacaklarının tahsilinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü

⁸⁴ Ercan AKYİĞİT: "İdari Para Cezalarında Görevli Yargı Yeri", MESS, Sicil, 2, (Haziran 2006), 23.

⁸⁵ Yargıtay 21. HD.'nin 12.07.2005 gün ve E: 2005/1658, K:2005/7367; Yargıtay 21. HD.'nin 12.07.2004 gün ve E: 2004/1706, K:2004/5390 sayılı kararları.

Hakkında Kanun uygulanacağından, 6183 sayılı Yasa'nın 102. maddesinde yer alan zamanaşımı süresi, SSK'nun sosyal sigorta primi ve diğer alacaklarının tahsilinde de söz konusuydu ve anılan maddeye göre, kamu alacağı, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren beş yıl içinde tahsil edilmezse zamanaşımına uğramaktaydı. Dolayısıyla 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinde 5198 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikten önce, SSK'nun süresinde ödenmeyen sosyal sigorta primi ve diğer alacakları, 6183 sayılı yasanın 102. maddesi uyarınca beş yıllık zamanaşımına tâbi idi. Ancak, 06.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5198 sayılı Yasa'nın 11. maddesi ile 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinde yapılan değişiklikle SSK'nun süresinde ödenmeyen sosyal sigorta primi ve diğer alacaklarının tahsilinde 6183 sayılı Yasa'nın 102. maddesinin de uygulanmayacağı öngörülmüştür. Bu durumda, SSK'nun sosyal sigorta primlerinden doğan alacakları genel hükümler uyarınca 10 yıllık zamanaşımı süresine tâbi olacaktır (Borçlar Kanunu md. 125).⁸⁶

Yargıtay 21. HD.'nin 08.12.2003 gün ve E: 2003/7637, K:2003/9962 sayılı kararında,

“...Uyuşmazlık, 1987-2001 yılları arası için tahakkuk ettirilen prim ve gecikme zammı borcuna zamanaşımı uygulanıp uygulanmayacağı noktasında toplanmaktadır. Kuruma hiçbir bildirimi yapılmayan ve aralıksız devam eden çalışmadan, Kurum'un 05.10.1999 tarihinde intikal eden dilekçe sonucunda bilgisinin olduğu bunun üzerine gerekli incelemeyi yaparak çalışmanın gerçek olduğunun tespiti üzerine de prim tahakkukunda bulunduğu, dolayısıyla 05.10.1999 tarihinden önce Kurum'un böyle bir çalışmadan bilgisinin olamayacağı gibi, bilmediği bir çalışmadan dolayı da prim talebinde bulunamayacağı ve bu durumda 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin atıfta bulunduğu 6183 sayılı Yasa'nın 102. maddesinde gösterilen zamanaşımı süresinin Kurum'un çalışmayı öğrendiği tarihten itibaren başlayacağı ortadadır. Aksi bir uygulamanın, 506 sayılı Yasa'nın 79. maddesinin 10. fıkrası ile de çelişki yaratacağı son derece açıktır.”

diyerek, SSK'na bildirilmeyen hizmetlerin sosyal sigorta primlerinin tahsilinde zamanaşımının ne zaman başlayacağı konusuna açıklık getirmiş; zamanaşımının başlangıç tarihini, SSK'nun bildirilmeyen hizmeti öğrendiği tarih kabul etmiştir.

⁸⁶ Yargıtay 21. HD.'nin 28.03.2005 gün ve E: 2005/10848, K:2005/2978 sayılı kararı.

506 sayılı Yasa, idari para cezalarının tahsilinde farklı zamanaşımı süresi öngörmüş ve 140. maddesinin son fıkrasında, fiilin işlendiği günden itibaren beş yıl içinde tebliğ edilmeyen idari para cezalarının zamanaşımına uğrayacağını belirtmiştir.

6- SOSYAL SİGORTA BORÇLARI İLE İLGİLİ UYUŞMAZLIK LARDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

SSK alacaklarının tahsilinde 6183 sayılı Yasa'nın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların çözümlenmesinde, alacaklı sigorta müdürlüğünün bulunduğu yer iş mahkemesi yetkilidir (506 sayılı Yasa md. 80/VII).⁸⁷

İş mahkemesi, uyuşmazlığı 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu hükümlerine göre çözümler. Anılan yasanın 7. maddesi uyarınca iş mahkemelerinde sözlü (şifahi) yargılama usulü uygulanır.

İş mahkemelerince verilen nihai kararlara karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, para ile değerlendirilemeyen dava ve işler hakkındaki kararlar hariç, miktar veya değeri 1.000,00.-YTL'yi geçmeyen davalar hakkındaki nihai kararlar kesindir. İstinaf yoluna başvurma süresi, karar yüze karşı verilmiş ise nihai kararın taraflara tefhimi, yokluklarında verilmişse, tebliği tarihinden itibaren sekiz gündür. Bölge adliye mahkemesinin para ile değerlendirilemeyen dava ve işler hakkındaki kararları ile miktar veya değeri 5.000,00.-YTL'yi geçen davalar hakkındaki nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden başlayarak sekiz gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir.⁸⁸ Yargıtay'ın iş mahkemelerinin verdiği kararlara ilişkin olarak verdiği kararlarına karşı karar düzeltme yoluna başvurulamaz.

5521 sayılı Yasa'da açıklık bulunmayan hallerde HUMK hükümleri uygulanır (5521 sayılı Yasa md. 15).

⁸⁷ Yargıtay HGK'nun 03.04.2002 gün ve E: 2002/21-250, K: 2002/225; Yargıtay 21. HD.'nin 22.06.2004 gün ve E: 2004/4994, K:2004/6067; Yargıtay 21. HD.'nin 27.06.2005 gün ve E: 2005/2776, K:2005/6777 sayılı kararları.

⁸⁸ Bölge adliye mahkemelerinin, 26.09.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca Resmi Gazete'de ilân edilecek göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında yapılan temyiz başvuruları, kesinleşinceye kadar Yargıtay tarafından sonuçlandırılır (5521 sayılı Yasa md. geçici 1).

Görev ile ilgili kurallar, kamu düzenine ilişkin olduğundan, davaya bakan hakim yargılamanın her aşamasında (görev itirazı olmasa bile), görevli olup olmadığını incelemek ve görevsiz olduğunu saptadığı takdirde kendiliğinden görevsizlik kararı vermek zorundadır. Ancak, bu tür uyuşmazlıklarda kamu düzenine ilişkin bir yetki kuralı (kesin yetki kuralı) söz konusu değildir.⁸⁹ Bunun sonucu olarak da, davaya bakan mahkemece, yetkisiz olduğu saptandığı takdirde kendiliğinden yetkisizlik kararı verilemez. Sözlü yargılama usulü uygulanan iş mahkemesinde, ilk itirazlardan bulunan yetki itirazının, HUMK'nun 478. maddesi uyarınca en geç tayin olunan ilk oturumda esas davaya girilmezden önce bildirilmesi zorunludur. İtiraz edilmemesi halinde mahkemenin yetkisi kabul edilmiş sayılır.⁹⁰ Mahkeme, yetki itirazını, duruşma açarak hadiseler gibi (H.U.M.K. md. 222-225) inceleyip karara bağlar. Duruşma yapılmadan görevsizlik kararı verilebileceğine ilişkin H.U.M.K.'nin 7/I. maddesi hükmünün kıyasen uygulanması olanaksızdır.⁹¹

7- SORUMLULUĞUN BULUNMADIĞI DURUMLAR

Üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerinin, haklı neden, sosyal sigorta primlerinin tahakkuk ve tediyesi sırasında görevde bulunmamaları, anonim şirketin sosyal sigorta primlerini ödemesi veya anonim şirketin sosyal sigorta primi borcunu karşılayacak miktarda malının hacedilmesi ve sosyal sigorta primi borçlarının af yasası kapsamında kalması durumlarında, anonim şirketin sigorta borçlarından dolayı sorumlulukları bulunmamaktadır.

A- Haklı Neden

Anonim şirketlerde üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerinin, sosyal sigorta primi borçlarından dolayı sorumlu-

⁸⁹ "...506 sayılı SSK.'nın 80/6. maddesinde Kurum alacaklarının tahsili nedeniyle 6183 sayılı Yasa'nın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların çözümlenmesinde alacaklı sigorta müdürlüğünün bulunduğu yer iş mahkemesi yetkilidir denilmekte ise de, bu kural kesin yetki kuralı niteliğinde değildir. 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 7. maddesi hükmü gereği iş mahkemelerinde yargılama sözlü olarak yapılır. Kesin yetki kuralının bulunmadığı sözlü usule bağlı davalarda yetki itirazı ilk itirazlardan olduğundan, ancak ilk itiraz olarak ve en geç ilk oturumda davanın esasına girilinceye kadar ileri sürülebilir (H.U.M.K. md. 187/2). Hakim kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez..." Yargıtay 21. HD.'nin 28.12.2001 gün ve E: 2001/8994, K:2001/8954 sayılı kararı.

⁹⁰ Yargıtay HGK'nun 12.12.1962 gün ve E: 1962/4-155, K: 1962/108 sayılı kararı.

⁹¹ Yargıtay 21. HD.'nin 02.03.2006 gün ve E: 2005/13472, K:2006/1901 sayılı kararı.

luktan kurtulabilmek için sosyal sigorta primlerinin ödenmemesinin haklı bir nedene dayandığını ispatlamaları gerekmektedir. 506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesinde nelerin haklı neden olduğu sayılmamıştır. Hakim, haklı nedenin bulunup bulunmadığını her somut olayın özelliğine göre takdir eder.

Yasaya, ahlaka veya iyiniyet kurallarına aykırılık gibi borçlarını yerine getirmemek noktasında borçluyu (üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerini) haklı gösteren her durum, haklı neden sayılmaktadır.⁹² Borcun yerine getirilmesini engelleyen zorunlu durumlar, üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyeleri açısından sosyal sigorta primlerinin ödenmesi yönünden de haklı neden oluşturur.⁹³ Yangın, sel, su baskını ve deprem gibi doğal afet halleri ile mücbir sebepler, haklı nedenlere örnek olarak verilebilir.

Haklı neden kavramı, genel anlamı değildir. Kişiye ve sübjektif düşünceye göre yorumlanamaz. Haklı nedenin varlığının, mutlak olarak maddi ve inandırıcı belge, bilgi ve delillerle doğrulanması gerekir.⁹⁴ İşletmede zaman zaman nakit para sıkıntısı çekilmesi, sosyal sigorta primlerinin ödenmemesi için haklı bir neden oluşturmaz.⁹⁵

Ücret ödendiği hallerde, zorunlu olarak sosyal sigorta primi borcunun da ödenmesi gerekmektedir.⁹⁶

Genel olarak hangi nedenlerin, sosyal sigorta primlerinden müteselsil sorumluluk uygulamasında haklı neden sayılabileceğinin

⁹² Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU: İş Hukuku (Ankara, 2004), 457.

⁹³ Kadir ARICI: (Üst Düzey Yönetici), 118.

⁹⁴ Yargıtay 10. HD.'nin 07.06.1994 gün ve E: 1994/4131, K: 1994/11769 sayılı kararı.

⁹⁵ Yargıtay 21. HD.'nin 09.10.2000 gün ve E: 2000/5981, K: 2000/6616 sayılı kararı.

⁹⁶ Utkan ARASLI: a.g.e., 1089. "...Olayda haklı nedenden söz edebilmek için, somut bilgi ve belgelere dayanılması şarttır. İşverenin işyerinde bir takım işçi ödemelerinin yapıldığı hizmet dosya içeriğinden anlaşılmaktadır. Bu tür ödemelerin yapıldığı durumda, işveren ve sorumlu yetkililer işçilere ödenecek ücretten işçi payını kesmek ve işveren payını da eklemek ve Kuruma yatırmak zorundadır. Uyuşmazlık konusu dönemde, işyerinde sigortalı çalışıp çalışmadığı, ücretlerinin ödenip ödenmediği ve işyerinin mali durumunun açıkça ortaya konulmadığı gözeltileksizin sübjektif ve soyut nedenlere dayalı olarak yazılı biçimde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır." Yargıtay 21. HD.'nin 05.11.2001 gün ve E: 2001/6704, K:2001/7404 sayılı kararı.

sınırlı olmayacak bir şekilde yasada yer alması uygun olurdu.⁹⁷ 01.01.2007 tarihinde yürürlüğe girecek olan 31.05.2006 gün ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 88. maddesinin son fıkrasında, haklı nedenlerin neler olduğunun Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikte düzenleneceği belirtilmiş ise de, bu hususun yönetmeliğe bırakılması da uygun olmamıştır.

B- Sosyal Sigorta Primlerinin Tahakkuk ve Tediyesi Sırasında Görevde Bulunmamak

Yönetim kurulu üyeleri, üst düzey yönetici buldukları dönemde doğan sosyal sigorta primi borçlarından dolayı asıl borçlu olan işveren anonim şirket ile birlikte müteselsilen sorumludurlar. Çünkü, söz konusu kişiler, sosyal sigorta primi borcunun doğduğu anda bizzat kendi fiilleri ile ödenmesini savsaklamışlardır.⁹⁸

Yargıtay 21. HD.'nin 12.07.2005 günlü kararında, üst düzey yöneticinin sorumlu bulunduğu dönemin nasıl tespit edileceği açıkça gösterilmiştir. Söz konusu karar, sosyal sigorta primlerinin tahakkuk ve tediye zamanının nasıl saptanacağı konusunda da örnek teşkil etmektedir:

“506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesi gereğince işveren ay içerisinde çalıştırdığı sigortalıların ücretlerinden kestiği prim tutarlarına, kendisine ait prim tutarlarını da ekleyerek en geç ertesi ayın sonuna kadar kuruma ödemeğe mecburdur. Bu durumda, 28.04.1999 tarihinde görevde başlayan davacının ödeme süresi 30.04.1999 tarihinde sona eren, 1999 yılı Mart ayı primlerinden sorumlu olacağı, öncesinden sorumlu olmayacağı; keza 03.05.2002 tarihinde görevden ayrılmış olmasına göre prim ödeme süresi 31.05.2002 tarihinde sona eren Nisan 2000 görevden ayrıldığı tarihte henüz prim ödeme yükümlülüğünün başlamadığı Mayıs 2000 ve görevden ayrılmasından sonraki döneme ait 2002 yılı Haziran–Temmuz ayına ilişkin prim borçlarından sorumlu olmayacağı açıktır.”⁹⁹

Yönetim kurulu üyelerinin, üst düzey yöneticilik sıfatı sona erse de, üst düzey yöneticilik sıfatlarının bulunduğu dönem ile sınırlı olarak

⁹⁷ Kadir ARICI: (Üst Düzey Yönetici), 120.

⁹⁸ Resul ASLANKÖYLÜ: a.g.e., 813.

⁹⁹ Yargıtay 21. HD.'nin 12.07.2005 gün ve E: 2005/1658, K: 2005/7367 sayılı kararı.

sorumlulukları devam eder.¹⁰⁰ Ancak, anonim şirket yönetim kurulu üyeliğinin üst düzey yöneticilik sıfatının sona erdiği tescil ve TTK'nun 38 ve 39. madde hükümlerine göre ticaret sicili gazetesinde ilân edilmedikçe, üçüncü kişilere ve bu arada SSK'na karşı ileri sürülemez.¹⁰¹ Güzel, ticaret sicili gazetesindeki ilânı, aksi ispatlanabilen bir karine biçiminde değerlendirmenin daha uygun olacağını savunmaktadır.¹⁰² Söz konusu yazar, Ticaret sicili gazetesindeki ilânı, ispat kolaylığı açısından olumlu bulmakla beraber, gerçek durumun dikkate alınmaması açısından sakıncalı görmektedir.¹⁰³

Yargıtay, yönetim kurulu üyesinin sorumlu olduğu dönemi saptamak için izlenmesi gereken yöntemi belirterek,

“...Dava dosyasındaki belgelerden davacının, 16.04.1994 tarihinde yönetim kurulu başkan yardımcısı olarak atandığı ve müşterek imza yetkisi verildiği 23.09.1997 tarihli genel kurul toplantısında ise yönetim kuruluna seçilmediği anlaşılmakta olup, 16.04.1997 tarihinden önce ve 23.09.1997 tarihinden sonra üst düzey yöneticisi olup olmadığına ilişkin bilgi ve belge dosya içerisinde bulunmamaktadır. Öte yandan, ödeme emri içeriğinden Kurum alacağına 1996/12-1999/1. dönemine ait olduğu görülmektedir. Bu durumda, mahkemece, davacının prim borcunun ait olduğu dönem içerisinde yukarıda tanımı yapılan şekilde üst düzey yöneticisi olduğu tarihlerin şirketin tescilinin yapıldığı ticaret sicili memurluğundan sorularak, gerektiğinde şirket kayıtları üzerinde inceleme yapılarak tam olarak saptanması ve oluşacak sonuca göre davacının üst düzey yöneticilik yaptığı dönem ile sınırlı olarak prim borcundan sorumlu tutulması gerektiğine...” karar vermiştir.¹⁰⁴

C- Anonim Şirketin Sosyal Sigorta Primlerini Ödemesi veya Anonim Şirketin Sosyal Sigorta Primi Borcunu Karşılacak Miktarda Malının Haczedilmesi

Anonim şirketin sosyal sigorta primlerini ödemesi ya da anonim şirketin sosyal sigorta primi borcunu karşılayacak miktarda

¹⁰⁰ Yargıtay 10. HD.'nin 22.09.1997 gün ve E: 1997/5849, K: 1997/6013; Yargıtay 21. HD.'nin 26.04.2001 gün ve E: 2001/3012, K: 2001/3297 sayılı kararları.

¹⁰¹ Yargıtay HGK'nun 22.10.1997 gün ve E: 1997/12617, K:1997/858; Yargıtay 21. HD.'nin 22.04.1999 gün ve E: 1999/2404, K: 1999/2686 sayılı kararları.

¹⁰² Ali GÜZEL: a.g.t., 328.

¹⁰³ Ali GÜZEL: a.g.t., 328.

¹⁰⁴ Yargıtay 21. HD.'nin 21.11.2002 gün ve E: 2002/9012, K:2002/9985 sayılı kararı.

malının haczedilmesi hallerinde de, üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyeleri, müteselsil olarak sorumlu tutulamazlar.¹⁰⁵

D- Sosyal Sigorta Primi Borçlarının Af Yasası Kapsamında Kılması

Ödenmeyen sosyal sigorta primi borçlarının af yasaı kapsamında kılması halinde de, üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerinin müteselsil sorumluluğuna gidilemez.¹⁰⁶ Çünkü, asıl borçlu durumunda bulunan anonim şirkete sağlanan haklardan, üst düzey yönetici sıfatı bulunan yönetim kurulu üyelerinin de faydalana-bilecekleri tartışmasızdır.

SONUÇ

506 sayılı Yasa 80/XII. maddesi, sosyal sigorta primi tahsilatını daha etkili kılmak amacıyla sorumluluk hukukunun temel ilkelerine aykırı sayılabilecek bir biçimde, üst düzey yönetici sıfatını taşıyan yönetim kurulu üyelerini SSK'ya karşı anonim şirket ile birlikte müteselsilen sorumlu tutmuştur. Anılan madde, gerçek işverenler yanında, tüzel kişiliği haiz işverenlerin bu işlerle görevli üst düzey yöneticilerini de sorumlu tutarak, bunları, sosyal sigorta primlerinin zamanında ödenmesi konusunda titiz davranmaya zorlamak amacını gütmektedir. Ancak, 506 sayılı Yasa'nın 80/XII. maddesi hükmü, geniş bir yoruma elverişli bulunmaktadır. Söz konusu maddenin kapsamının belirlenmesi ve sorumluluk şartları, uygulamada uyumsuzluk konusu olmaktadır. Yargıtay, anılan maddeyi dar yoruma tâbi tutarak, uyumsuzlukları çözmeye çalışmaktadır.

01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girecek olan 31.05.2006 gün ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 88. maddesinde "kurumun sigorta primleri ve diğer alacakları haklı bir sebep olmaksızın bu kanunda belirtilen sürelerde ödenmez ise, kamu idarelerinin tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri, tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin üst düzeydeki yönetici veya yetkilileri, görevleri ile ilgili olarak Kuruma karşı işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur." hükmü yer almıştır. Bu yeni düzenlemede, sadece kamu kurumlarının üst düzey yöneticileri açısın-

¹⁰⁵ Utkan ARASLI: a.g.e., 1089.

¹⁰⁶ Utkan ARASLI: a.g.e., 1089.

dan “mesul muhasip ve sayman” kelimeleri yasa metninden çıkarılmış, ancak, özel hukuk tüzel kişileri açısından bir değişiklik yapılmamış ve dolayısıyla uyuşmazlık konusu olan hususlar çözüme kavuşturulamamıştır.

506 sayılı Yasa, çok geniş bir müteselsil sorumluluk öngörmüştür. Borsaya kayıtlı şirketler ile halka açık şirketlerde toplumun ve vergi ödeyen vatandaşların çıkarlarının korunması ve güvenin sağlanması için üst düzey yöneticilerinin müteselsil sorumluluğu kabul edilmiştir. Bu nedenle, özel hukuk tüzel kişi işverenler açısından, borsaya kayıtlı şirketler ve /veya halka açık şirketler ile müteselsil sorumluluğun sınırlandırılması, bunların dışındaki şirketlerin üst düzey yöneticilerinin sorumluluğunun kaldırılması daha isabetli olacaktır. Aynı zamanda 506 sayılı Yasa’da yeniden düzenleme yapılarak, üst düzey yönetici kavramı daha açık ve sınırlı bir biçimde ortaya konmalıdır.

Gecikme zammının artırılması ve müteselsil sorumluluk ilkesinin genişletilmesi gibi yasal önlemlere rağmen, sosyal sigorta primlerinin tahsili hususunda başarı sağlanamamıştır. Bu sonuçta, değişik tarihlerde kısmi sosyal sigorta primi ve gecikme zammı af veya erteleme yasalarının çıkarılmış bulunması da etkili olmuştur.

Genel olarak hangi nedenlerin, sosyal sigorta primlerinden müteselsil sorumluluk uygulamasında haklı neden sayılabileceğinin sınırlı olmayacak bir şekilde yasada yer alması uygun olurdu. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 88. maddesinin son fıkrasında, haklı nedenlerin neler olduğunun Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı’nca çıkarılacak yönetmelikte düzenleneceği belirtilmiş ise de, bu hususun yönetmeliğe bırakılması da uygun olmamıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR•

AKYİĞİT, Ercan. “İdari Para Cezalarında Görevli Yargı Yeri”, MESS, Sicil, 2, (Haziran 2006), 23-29.

ALPER, Yusuf. Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar. Bursa, 2003.

-
- Birden fazla eserine atıf yapılan yazarların eserlerine yapılan atıflardaki kısaltmalar parantez içinde gösterilmiştir.

- ARASLI, Utkan. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar. Ankara, 2002.
- ARICI, Kadir. "Sosyal Sigorta Hukukumuzda Sosyal Yardım Zammı Uygulaması", THED, (Ağustos, 1996), 5 vd.
- ARICI, Kadir. "Tüzel Kişi İşverenlerin Üst Düzey Yönetici veya Yetkililerinin Prim Ödemeden Doğan İşverenleri ile Birlikte Müştereken ve Müteselsilen Sorumluluğu", MESS, Sicil, 1, (Mart 2006), 113-121 (Üst Düzey Yönetici).
- ASLANKÖYLÜ, Resul. Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu. Ankara, 2003.
- ATEŞLİ, D. Erkan. "Anonim Şirketin Kanuni Temsilcisinin Ödenmemiş Vergi Borçları Karşısındaki Sorumluluğu", Yaklaşım, 94, (Ekim 2000), 163 vd.
- AYHAN, Rıza. Limited Şirketlerde Ortakların Sorumluluğu. İstanbul, 1992.
- CANDAN, Turgut. Kanuni Temsilcinin Vergisel Sorumluluğu. Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 1994.
- CANDAN, Turgut. Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu. Ankara, 1998.
- ÇENBERCİ, Mustafa. Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi. Ankara, 1985.
- EREN, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul, 2003.
- GÜLSEVEN, Mustafa. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun. Ankara, 1999.
- GÜZEL, Ali. "Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtay'ın 1999 yılı Kararlarının Değerlendirilmesi", Yargıtay'ın İş Hukuku'na İlişkin 1999 Kararlarının Değerlendirilmesi, MESS, İstanbul, 2001, 289-377.
- GÜZEL, Ali. "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Primleri" Yargıtay'ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, 2002, ÇMİS, (Ekim 2004), 263-336 (Primler).
- GÜZEL, Ali ve A. Rıza OKUR. Sosyal Güvenlik Hukuku. İstanbul, 2003.
- İNAN, A. Naim. Borçlar Hukuku, Genel Hükümler. Ankara, 1984.

- KARAYALÇIN, Yaşar. Ticaret Hukuku, II. Şirketler Hukuku. Ankara, 1973.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip. Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Hükümler, 1. Fasikül. İstanbul, 1978.
- MOLLAMAHMUTOĞLU, Hamdi. İş Hukuku. Ankara, 2004.
- ÖZER, İlhan. Kamu Alacaklarının Tahsili Teorisi ve Türkiye’de Uygulaması. Ankara, 1979.
- REİSOĞLU, Sefa. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul, 2006.
- ŞAMLIOĞLU, Servet ve Yılmaz ÖZBALCI. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları. Ankara, 1984.
- TALAS, Cahit. Sosyal Ekonomi. Ankara, 1983.
- TUNCAY, A. Can. Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri. İstanbul, 2002.
- TUNÇOMAĞ, Kenan. Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar. İstanbul, 1988.
- ZORLU, Selahaddin. Vergi Hukuku. Ankara, 1981.